

ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ ГЕОЕКОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ РЕГІОНУ

Цілик Олексій Миколайович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Андрійчук Тамара Вячеславівна,
к.б.н., доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Протягом останніх десятирічь проблеми стану навколишнього середовища набули особливої актуальності, що обумовлено збільшенням рівня забруднення атмосферного повітря, водойм, ґрунтів, накопиченням сміття, втратою унікальних видів рослин і тварин. Усі перераховані проблеми докільця пов'язані, насамперед, з нераціональним використанням природних ресурсів та надмірним техногенним і антропогенним навантаженням. Фундаментальні теоретичні положення методики геоecологічного аналізу висвітлено у працях О. М. Адаменка, М. Д. Гродзинського, Г. І. Денисика, А. В. Мельника, І. К. Нестерчук, Я. Б. Олійника, В. М. Самойленка, П. Г. Шищенка та ін. [1, 2, 4, 5]. З метою вчасного попередження масштабних екологічних катастроф та успішної ліквідації негативних наслідків антропогенного впливу, необхідним заходом є проведення геоecологічного аналізу території, який має здійснюватися відповідно до певних підходів, принципів та етапів.

Мета роботи полягала у аналізі та виокремленні геоecологічних підходів та принципів, які можуть бути використані при аналізі геоecологічної ситуації Житомирської області.

Матеріали та методи. Використано загальнонаукові теоретичні методи-аналіз, синтез та узагальнення.

Результати та обговорення. Геоecологічний стан є важливою характеристикою території, який базується на аналізі господарської діяльності людини та її взаємовідносин з навколишнім середовищем [6]. Геоecологічні проблеми в регіонах, як правило, виникають на фоні високого рівня антропогенного навантаження, що призводить до забруднення атмосферного

повітря, поверхневих та підземних вод, деградації земель, накопичення промислових та побутових відходів, радіаційного забруднення. Геоекологічна ситуація визначається рівнем забруднення природних компонентів, особливостями впливу людини та збереженням природних систем [3, 6].

Дослідження взаємодій та взаємозалежностей складових геосистеми називають геоекологічним аналізом – поетапним дослідженням стану інтегративної геоекосистеми «суспільство-природа» для визначення подальших дій з метою зменшення антропогенного впливу на територію.

Зміст аналізу полягає у дослідженні стану компонентів геоекосистеми-«природа–населення–господарство». Метою геоекологічного аналізу є оцінка геоекологічної ситуації регіону загалом [3, 5, 6]. Проведення геоекологічного аналізу має базуватися на певних підходах (рис. 1).

Рис. 1. Підходи проведення геоекологічного аналізу

Системний підхід є основним у методиці аналізу. Об'єктом даного принципу виступає полігеокомпонентна система із сукупністю природних елементів та їхніми змінними властивостями, тоді як геосистемного – елементи природи, населення та господарства, які перебувають у системному зв'язку між собою та з іншими геосистемами. За екологічного підходу вивчення об'єктів відбувається з врахуванням їхніх взаємовідносин з навколишнім середовищем [3, 6].

Ландшафтно-екологічний підхід поєднує у собі елементи ландшафтного і екологічного підходів та передбачає вивчення природних регіональних геоекосистем просторового рівня. Ландшафтно-типологічний-використовується

під час відновлення ландшафтної структури регіону та визначенні пріоритетних напрямків оптимізації ландшафтних комплексів. У межах історичного підходу здійснюється виявлення змін у поширенні географічних об'єктів або процесів, а також вивчення тенденцій і прогнозування цих змін. Соціально-економічний підхід розглядає ландшафт як об'єкт природокористування і при його оптимізації потрібно враховувати виконання ним суспільних еколого-економічних функцій [1, 3].

Принципами геоекологічного аналізу території є ландшафтно-функціональний, структурно-ландшафтний, історико-ландшафтний та ландшафтно-організаційний, кожний з яких характеризується певним змістом (рис. 2).

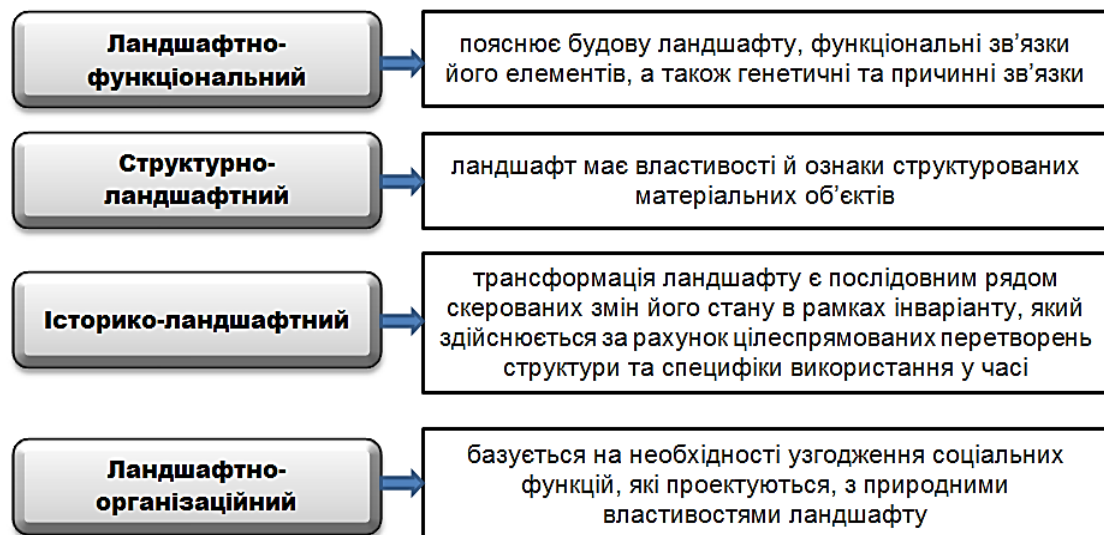

Рис. 2. Принципи проведення геоекологічного аналізу території

Під час геоекологічного аналізу регіонів, у тому числі Житомирської області, важливим є і врахування властивостей геосистем – системності, ієрархічності, генетичності, динамічності, стійкості, відкритості, поляризованості та екологічної різноманітності.

Висновки. Складовими алгоритму геоекологічного аналізу регіонів є: вивчення ландшафтів та закономірностей їх змін, класифікація ландшафтних та регіональних структур, вивчення показників інтенсивності небезпечних фізико-географічних процесів, аналіз структури землекористування та

технології використання земель, виявлення зв'язків між видами природокористування та ландшафтними комплексами, а також обґрунтування основних напрямів раціонального природокористування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Войтків П., Іванов Є. Методи геоекологічних досліджень : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 106 с.
2. Койнова І. Б., Стойко С. М. Сучасні види антропогенного впливу на життєве середовище. *Український географічний журнал*. 2012. № 1. С. 50-57.
3. Круглов І. С. Геоекологія як трансдисциплінарна наука про геоекосистеми. *Фізична географія і геоморфологія*. 2005. Вип. 47. С. 100-107.
4. Кучерявий В. П. Урбоекологія : підручник. Львів : Світ, 2001. 439 с.
5. Нестерчук І. К. Геоекологічний аналіз: концептуальні підходи, сталий розвиток : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2011. 312 с.
6. Шищенко П. Г., Гавриленко О. П. Геоекологія України : підручник. Київ : ДП «Прінт Сервіс», 2017. 494 с.